

cautionem præstarent. — Nec solum ad valide dispensandum, si oratores interea cautionem præstent de parendo iudicato in illo foro, in quo jam fuere delati, vel accusati. Corrad., loc. cit., n. 23; Justis, loc. cit., n. 229; Genuens., *In praxi Curie Archiepisc. Neapolit.* idque ob rationem jam dictam; quia nempe clausula parito iudicato conditionem importat, sub qua datur iurisdictione dispensandi, et consequenter qua non observata iurisdictione nulla est; nec potest per æquivalens adimpleri. arg. l. *Qui hæredit.* § *Mævius.* ff. de *Condition. et Demonstrat.* Surd. consil. 186, n. 19.

345. *Hinc antequam dispensent executores, debent se prius informare, an jam in aliquo foro sint delati; et iudicato paruerint.* — Hinc in praxi bene notare, et observare debent executores, ut, antequam cum incestuosis dispensent, seu litteras dispensationis exequantur, diligenter se informet, et interrogent oratores, an non ambo, vel saltem aliquis eorum jam sit delatus vel accusatus in aliquo foro externo: si enim vel unus eorum jam delatus existit, nec valide, nec licite exequi vel dispensare potest, sed debet differre dispensationem, donec oratores sufficientem attestationem afferant, quod in foro, ubi delati prius erant, paritionem plenam præstiterint, seu sententiæ et pœnis ibidem contra se latis, aut ferendis paruerint, ac satisfecerint. Expedi etiam oratores edocere, dispensationem fore nullam, si in aliquo foro jam essent delati, et ipsi hoc inique negarent, vel se ibi jam paruisse, vel satisfecisse falso assererent.

346. *Si dispensatur cum incestuosis, antequam in foro externo alieno deferantur, non amplius possunt puniri, utpote pro utroque foro jam absoluti.* — Cæterum si oratores revera in nullo adhuc foro essent delati, crimine incestus forsitan adhuc existente occulto, posset omnino, ac etiam deberet delegatus illos pro utroque foro tam a crimine incestus, et excessibus, quam etiam a pœnis absolvere, et dein cum ita absolutis dispensare.

Et hæc absolutio per delegatum nomine pontificis facta suffragaretur dein oratoribus in utroque foro tam ecclesiastico, quam sæculari, adeo, ut nullus iudex sæcularis propter incestum illos amplius punire, aut ullo modo vexare valeat. Justis, lib. I, cap. VII, a n. 203, usque ad n. 207. item n. 230, et lib. III, cap. I, n. 26, citans Bartol. de

Saxo ferrato inter consilia Matrim. Zilet, volum. 1. consil. 88, n. 12; Genuens., *Practic. Fori Ecclesiastici.* q. 703, n. 1, ubi asserit, sic etiam fuisse iudicatum in Lusitania. Ratio est; quia in criminibus mixti fori, quale crimen etiam est incestus, reus absolutus a crimine per unum iudicem, ab alio de eodem crimine amplius iudicari, et puniri non potest, arg. c. VI, de *Accusat.* et ibi Gloss. ac communis doctorum juncto c. II, de *Except.* in 6. Concordant leges civiles ut *L. Prævaricationis.* 3. § 1. ff. de *Prævaricat.* l. *Si cur crimen.* 7. § 2. ff. de *Accusationib.* ibi: « Iisdem criminibus, quibus quis liberatus est, non debet præses pati eundem accusari. » l. *Senatus.* 14. ff. eod.: « Senatus censuit, ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret. »

Quod procedit non tantum, quando absolutio facta est per viam iustitiæ, aut sententiæ, sed etiam si per dispensationem conceditur pro foro externo, uti in casu nostro. Jul. Clar., § fin., q. 57, n. 9; Covar., *Variar. resolut.* cap. X, n. 2; Sperell., *Decisione.* 134, n. 69, cum Gloss. communiter recepta in cit., c. VI, de *Accusat.* Ratio est; Tum quia « divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur, » ut dicitur can. *Divina clementia.* de *Pœnit.* dist. 4, et can. *Si illic.* 23, cau. 23, q. 4. ubi ad imitationem divinæ clementiæ homo iudex procedere jubetur. Tum quia dispensatio in locum totalis pœnæ subrogatur, Baldus, in l. *Cunctos populos.* c. de *summ. Trinit.* num. 44, arg. l. *Quid ergo.* 13. § 7. in fine ff. de *His qui notantur infamia.*

Limitat quidem doctrinam hoc n. 346, positam Sperell.; decis. 92, n. 10, in casu, quæ iudex ecclesiasticus absolvit reum a crimine subjecto pœnæ sanguinis; tali enim in casu, ait, cum iudex ecclesiasticus pœnam sanguinis infligere non possit, ab eadem etiam absolvere, vel cum eo dispensare non valet; consequenter reus a iudice ecclesiastico quoad cætera absolutus, adhuc puniri poterit a iure statuta. Verum videtur loqui de iudicibus ecclesiasticis inferioribus Papa, non item de ipso Papa, qui hoc ipso, quod in cuncta crimina plenam potestatem ac iurisdictionem habet per vulgaria, reum a quovis crimine et pœna illius quacunque absolvere potest, et per dictam clausulam a pœnis pro utroque foro absolvat, dispensare censetur, hoc ipso, quod generaliter, seu

universaliter prolata generaliter veniat intelligenda, arg. c. *Quia circa.* de *Privileg.*

347. *Incestuosi ante dispensationem debent jurare, quod absque spe facilius consequendi dispensationem peccarint.* — Et recepto ab eis juramento, quod sub spe facilius habendæ dispensationis incestum non commiserint; vi hujus clausulæ debent oratores in manibus delegati juramentum præstare, quod spe facilius consequendæ dispensationis non peccarint, quia ad evitandam in hoc puncto omnem fraudem, pro majori securitate etiam juramentum ab oratoribus præstari vult Papa, et merito; nam quæ in solo animo consistunt, non nisi juramento probari possunt; Barb. de *Offic. et potest. Episc. allegat.* 32. n. 23; Mascard., de *Probat. conclus.* 94. n. 5. quod si vel una pars fateatur, se sub spe facilius consequendi dispensationem peccasse, non potest executor dispensare. Justis, lib. I, cap. VII, n. 200, patetque ex dictis supra n. 55. quorum ulterior ratio est, quod, cum juramentum istud per clausulam in ablativo positam requiratur, conditionem importet. cit. l. *Qui hæredi.* ff. de *Condit. et Demonstrat.*

348. *Quid juris, et consilii, si falso jurent?* — Si autem oratores vel altem unus eorum falso juret, negando se habuisse præfatam spem, quam revera habuit, dispensatio, et inde subsequens matrimonium invalida sunt; quia deest mens et voluntas dispensandi. Potest tamen talibus dein succurri (absque hoc, quod juramentum falsum publice confitendo se ipsos diffament, et de novo dispensationem petant pro foro externo) si nempe scribatur pro eis ad sacram pœnitentiarum; allegando fideliter casum, qualiter cum ipsis ad præcedens falsum juramentum dispensatum fuerit et rogando, ut cum delictum novum, et invaliditas matrimonii publice contracti existant occulta, dispensare dignetur ad evitanda scandala verosimiliter oritura ex eorum separatione, casu enim ita narrato solet sacra pœnitentia in secreto dispensare; dummodo spes illa habita et juramentum falso depositum adhuc sint occulta, et scandala ex separatione verosimiliter oriri possent, ut bene advertit Corrad., lib. VIII, cap. I, n. 22.

349. *Non dicuntur peccasse sub spe facilius consequendi dispensationem, qui simpliciter habentes spem dispensationis peccant.* — Illud tamen specialiter hic notandum, posse contingere, quod aliqui habeant copulam cum

spe consequendi dispensationem absque hoc, quod dicantur habuisse copulam « sub spe facilius obtinendi dispensationem; » illi nempe, qui, dum carnaliter peccant, habent quidem spem obtinendi dispensationem, sed non ideo peccant, ut facilius impetrent dispensationem, seu non sub spe facilius consequendi dispensationem. Ratio est; quia pontifex per clausulam supra n. 347 allegatam non omnes cum spe obtinendi dispensationem peccantes, sed illos tantum intelligit, qui sub spe facilius obtinendi dispensationem, seu qui ideo peccant, ut facilius obtineant dispensationem, seu quia sperant, quod crimine admissio eam facilius sint obtenturi, adeo, ut spes facilius obtinendi sit causa, et motivum committendi crimen et consequenter scandalum, et ansa peccati, prout aperte patet tam ex consueta formula supplicandi, quam dispensandi: Nam in consueta, et apud curiam recepta forma supplicandi non comprehenditur sub præfata clausula, neque indignus dispensatione reputatur, qui cum veritate proponit; quod non peccaverit « data opera, ut crimine admissio hæc causa foret sanctitatem vestram, et sedem apostolicam ad misericordiam et gratiam erga ipsos faciliores reddendi, » hoc autem cum veritate dicunt illi, qui juxta casum nostrum carnaliter peccantes per accidens tantum conjunctam habent spem consequendi dispensationem. Item in forma apostolicarum litterarum dispensationis illi in clausula præfata non includuntur, nec dispensatione indigni reputantur, qui cum veritate jurare possunt, « quod sub spe N. B. facilius obtinendi dispensationem incestum non commiserint: » quod rursus omni cum veritate jurare possunt positi in casu nostro. Cum itaque in omni dispositione verba intelligenda sint juxta propriam suam significationem l. *Non aliter.* ff. de *Legat.* III. Et ultra proprium sensum non sint extendenda, præsertim in materia odiosa c. *Odia de Reg. Jur.* in 6. et l. 4. ff. de *Pœnis.* Imo verba clara (qualia sunt verba clausulæ) nullam admittant interpretationem textu claro l. *Ille, aut illa.* ff. de *Legat.* III. debemus in solo claro eorum sensu manere juxta dicta. Et nota aliud esse « peccare cum spe dispensationis, vel etiam peccare, quia spero dispensationem: aliud vero peccare N. B. ut inde facilius dispensationem obtineam, vel quia scio, vel spero ob copulam habitam facilius dispensandum fore. » Et de hoc pos-

teriori, non item priori interrogari censentur, et jurare debent oratores; cum per copulam sub sola hac posteriori, non item cum priori spe factam vitietur dispensatio.

Inferitur; oratores illos, qui ante, vel sub copula habuerunt quidem etiam spem obtinendi dispensationem, sed tamen sub spe, seu propter spem facilius obtinendi dispensationem, crimen non commiserunt, seu non peccarunt, ut facilius obtinerent dispensationem, posse cum omni veritate et tuta conscientia in supplicatione dicere, « non quidem peccandi data opera ut crimine admissio, etc. » juxta formulam n. 293. allegatam. Et coram executore jurare, quod « sub spe facilius obtinendi dispensationem incestum non commiserint. » Quod bene notandum confessariis, quia servit pro multorum consolatione, præcipue vero illorum, qui ignorant, quod post copulam incestuosam commissam facilius dispensetur; quales sunt fere omnes simplices et plebei et alias minus docti in his partibus, consequenter fere omnes sine spe facilius consequendi dispensationem peccantes, cum ignoti nulla sit cupido per vulgaria.

350. *Dicta mulier diffamata, etc., remaneret, graviusque inde scandala possent verosimiliter exoriri: « Ad verificandam hanc clausulam sufficit probabilis timor scandalorum. »* — « Dicta mulier diffamata et inupta remaneret, graviusque inde scandala possent verosimiliter exoriri. » Ad verificandam hanc clausulam non est necesse, ut scandala tempore impetrationis vel executionis litterarum dispensationis, actu jam vigeant, vel certo et evidenter eventura credantur, sed sufficit probabilis timor secutorum scandalorum v. g. inimicitarum inter oratorum consanguineos, vel incontinentiarum oratorum, vel quod mulier diffamata non possit amplius alii competenter nubere, et hoc ipso subjaceat periculo incontinentiarum, etc. Sanchez, lib. VIII, disp. 19, n. 9 et 10. Corrad., lib. VIII, cap. 1, n. 7. Justis, lib. I, cap. VII, a n. 47. Felin., consil. 26, n. 19, suadente id stylo, et praxi conformiter subsequentibus Papæ verbis in dispensationis litteris. « Nos igitur, qui salutem querimus singulorum, ac scandalis quibuslibet, ne eveniant, quantum cum Domino possumus, libenter obviamus » per quæ verba satis indicat, se etiam ad vitanda scandalorum pericula dispensare. Hinc quia casu, quo

copula jam est publica, consequenter mulier diffamata, vel matrimonium jam fuit contractum, ordinarie scandalorum pericula sint timenda, nisi dispensetur, potest executor absque scrupulo, et absque multa indagine in hujusmodi casibus dispensare, quando scandala exoritura fuere allegata; quia quæ ordinarie contingunt, semper probabilem causant timorem, ulterioris contingentiarum in simili casu.

351. *Et ratione infamiae suspicio copulae.* — Porro ad probandam infamiam mulieris ortam non ex copula, sed suspicione copulae, sufficit probare, ab aliquibus visum esse, inter oratores intervenisse oscula, amplexus, vel tactus impudicos, et suspectas confabulationes. Corrad., loc. cit., n. 8, et alii. Ratio est; quia ex talibus plerumque oritur suspicio copulae; Gloss. in l. *Quod ait lex. ff. de Leg. Jul. de Adult.*; Mascard., *de Probat.*, concl. 57, n. 5.

352. *Consanguinitatis gradus vel affinitatis, quomodo probentur?* — « Quod impedimento quarti consanguinitatis vel affinitatis gradus hujusmodi, etc., non obstante dispensetur. » Antequam dispensetur executor, debet se informare de allegato impedimento, an revera ita se habeat, an non sit error circa illud, vel gradum; tunc enim exequi non posset per dicta supra n. 213. Porro consanguinitas, et affinitas, an, et qualis existat inter oratores, optime probatur per eorum consanguineos, vel affines utpote qui ordinarie majorem notitiam habere solent de parentela propria, et affinitate. Mascard., *de Probat.*, conclus. 410, num. 35; Corrad., lib. VII, cap. VI, num. 46, quamvis et alii cæteroquin idonei testes admittantur, arg. c. *Licet ex quadam de Testib. et Attestat.* deficientibus consanguineis, etiam per alios idoneos præsertim concives, et oratorum, eorumque majorum, ac consanguineorum notitiam habentes, probari potest., arg. cit. c. *Licet.*, ubi probandi consanguinitatem, et affinitatem forma præscribitur. Videantur etiam arbor consanguinitatis, et alia ad probandam, et cognoscendam consanguinitatem et affinitatem dicta, tit. XIV.

353. *Dispenses, vi hujus clausulae debet ipse executor dispensare, et non potest subdelegare. Nudum ministerium habens subdelegare non potest.* — Dispenses; qua clausula denotatur, gratiam dispensationis nondum esse completam seu perfectam, sed perfici, et compleri primum debere ab executore, et quidem per-

sonaliter, ita ut non possit potestatem dispensandi alteri subdelegare, ut bene docet Sanchez, lib. VIII, disp. 27, num. 43; Menoch., Consil. 17, num. 12; Felin., in c. fin. *de Off. delegat.*, et alii, arg. c. fin. *de Off. delegat.* Ratio est, quia dispensare est nudam ministerium cit. c. fin. Pro quo notandum, quod Papa in dispensatione matrimoniali duo committat executori, videlicet jurisdictionem examinandi, et informationes capiendi, an preces veritate nitantur; et nudum ministerium, scilicet, pœnitentiam imponendi, absolvendi, dispensandi, et legitimandi prolem; primum nempe jurisdictionem capiendi informationes, citandi, et examinandi testes, etc., bene potest subdelegare executor, non tamen posterius, eo quod jurisdictionem quidem, non vero ministerium subdelegare possit delegatus (excepto legato apostolico) uti bene et solide distinguendo docent doctores citati textu claro cit. c. fin. § fin. *de Off. delegat.*, ibi: « Cæterum (salva legatorum sedis apostolicæ auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare; quia sibi non jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte. »

354. *Quando oratores inæqualiter distant, debet etiam propinquus gradus exprimi.* — « Distantiam vero tertii gradus præfatis eis non obstare declares; » quoties oratores inæqualiter distant, debet necessario etiam exprimi propinquus, non ut super illo dispensetur (nisi esset primus) sed ut declaretur, eum non obstare, per dicta a num. 170. Hinc si reperit executor, oratores inæqualiter distantes, tantum expressisse remotiorem gradum (quod aperte colligit, si dicta clausula non habetur in litteris) dispensare non potest, per dicta loc. cit. sed instruere debet oratores, ut novas litteras perinde valere dictas Romæ obtineant. Quod si executor nihilominus dispensaret, dispensatio, et inde subsecutum matrimonium nulla, consequenter dispensationis litteræ perinde valere necessariæ forent, quæ dari solent juxta formam supra num. 173, allegatam: quæ tamen litteræ non amplius illi, qui nulliter dispensavit, sed alii exequenda committuntur; uti patet ex copia num. 173, et num. 179, allegatis.

355. *Prolem susceptam, si qua sit, vel sus-*

cipiendam exinde, legitimam decernendo, quomodo intelligendum? — « Prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam, exinde legitimam declarando: » hæc clausula utitur Papa, quando ex procedente inter oratores copula proles ante matrimonium jam est concepta, vel adhuc ante dispensationem, aut matrimonium timetur suscipienda; item si ex matrimonio nulliter contracto fuit concepta. Quæ clausula datur executori mandatum, ut legitimet, seu legitimam decernat prolem illegitime natam. Est tamen magna differentia inter affectum legitimationis, qua legitimatur proles ante matrimonium nata, et illius, qua legitimatur nata ex matrimonio nulliter contracto.

356. *Proles illegitime nata ante matrimonium per dispensationem legitimatur tantum quoad effectus ecclesiasticos.* — Nam legitimatio, qua pontifex, vel ejus nomine executor legitimat prolem natam ante matrimonium, censetur tantum legitimata quoad effectus spirituales, seu ecclesiasticos, beneficia v. g. ordines, honores, dignitates ecclesiasticas, non item quoad effectus temporales, civiles, et politicos, successionem v. g. hæreditates, feuda, etc., nisi de ejusdem territorio temporali existant subditi, Sanchez, lib. VIII, disp. 7, numer. 7; Corrad., lib. VIII, cap. III, numer. 50 et 53; Justis, lib. I, cap. VII, numer. 270 et alii communiter. Ratio est, quia has proles quoad effectus politicos legitimare non potest, prout citati; sicut et alii, tit. XVII, num. 49, allegati doctores per jura ibidem producta docent contra Lotherium *de Re Benefic.*, lib. II, q. 48, numer. 109 et plures decisiones Rotæ apud Justis, loc. cit.

Dicitur autem notanter, « nisi sint de ejusdem territorio temporali subditi; » cum his enim sicut quoad omnes tam ecclesiasticos, et politicos effectus dispensare Papa potest; ita etiam per dictam clausulam dispensare censetur, hoc ipso, quod sit generalis, consequenter generaliter veniat intelligenda arg. c. *Quia circa. de Privileg.*

357. *Nota vero ex matrimonio nulliter contracto legitimatur etiam quoad effectus temporales.* — Et contra legitimatio, qua pontifex, vel ejus delegatus legitimat prolem natam ex matrimonio nulliter contracto, prodest proli quoad omnes tam politicos nempe, seu civiles, quam ecclesiasticos effectus; eo quod tunc dispensetur in radice matrimonii, et ita dispensando faciat, ut